

Imam Sadiq Research Institute
for Islamic Sciences

Research Institute for Political
and Defence Studies

P. ISSN: 2795-2538 & E. ISSN: 2783-1299

Website: <http://ijs.isri.ac.ir>

Autumn 2025 & Winter 2026

Analysis of the indicators of modern Islamic civilization in the thought of Shahid Imam Khamenei with emphasis on verses

Ehsan Karami Chemeh*, Naser Forouhi**, Abas Abaszadeh***

Doi: <https://doi.org/10.22034/rcdir.2025.517167.1176>

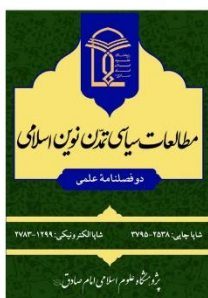
Received: 2025/09/06 - Revised: 2025/11/02 - Accepted: 2025/11/23

Article Type: Research Article

Abstract

The formation of Islamic civilization in early Islam and its continuation in the present era has fundamentally been grounded in prophethood, Imamate, and guardianship (Wilayah). One of the key issues in the New Islamic Civilization is its defining indicators, which in recent years received particular attention from Martyr Ayatollah Khamenei. This study examines and analyzes the indicators for realizing the New Islamic Civilization in his thought and extracts the related Qur'anic foundations and statements. The research employs a content analysis method of his speeches. The findings show that his discourse is deeply rooted in Qur'anic evidence and adopts a comprehensive perspective addressing social and civilizational issues. The study proposes a model identifying 11 main indicators of the New Islamic Civilization in his thought. For each indicator, three relevant statements and three Qur'anic verses are presented, along with four analytical examples, resulting in a total of 66 analytical propositions. The identified indicators include faith, the centrality of the Qur'an, rationality, knowledge, striving (jihad), religious democracy, public welfare and well-being, justice, and adherence to the principles of Islamic economics.

Keywords: Civilization, New Islamic Civilization, Islamic Revolution, Ayatollah Khamenei.

*. PhD Candidate in Islamic Theology (Kalam), Faculty of Theology and Islamic Studies, University of Tabriz, Tabriz, Iran. (Corresponding Author) Email: e.karami@tabrizu.ac.ir

** Associate Professor, Department of Philosophy and Islamic Theology (Kalam), Faculty of Theology and Islamic Studies, University of Tabriz, Tabriz, Iran. Email: forouhi_naser@yahoo.com

*** Associate Professor, Department of Philosophy and Islamic Theology (Kalam), Faculty of Theology and Islamic Studies, University of Tabriz, Tabriz, Iran. Email: aabaszadeh@tabrizu.ac.ir

پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق

پژوهشگاه مطالعات سیاسی و دفاعی

P. ISSN: 3796-2638 & E. ISSN: 2783-1299

تلفن: ۰۲۱-۸۸۸۸۸۸۸۸

http://sjs.isri.ac.ir

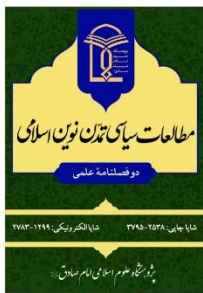
پاییز و زمستان ۱۴۰۴

تحلیل شاخص‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه شهید آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام با تأکید بر آیات قرآن

احسان کرمی چمه*، ناصر فروهی**، عباس عباس‌زاده***

Doi: <https://doi.org/10.22034/rcdir.2025.517167.1176>

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۲۰ - تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۰۴ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۲۶
نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

شکل‌گیری تمدن اسلامی در صدر اسلام و تداوم آن در عصر حاضر به‌طور اساسی بر مبنای نبوت، امامت و ولایت استوار بوده است. یکی از موضوعات کلیدی در تمدن نوین اسلامی، شاخص‌های آن است که در سال‌های اخیر توسط شهید آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام مورد توجه قرار گرفته بود. این پژوهش به بررسی و تحلیل شاخص‌های تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه شهید آیت‌الله خامنه‌ای و استخراج بیانات و مبانی قرآنی مرتبط با آن می‌پردازد. این پژوهش با روش تحلیل محتوای بیانات ایشان انجام شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد بیانات شهید آیت‌الله خامنه‌ای به‌طور عمیق و کلان‌نگرانه بر اساس مستندات قرآنی استوار است و به مسائل اجتماعی و تمدنی مربوط می‌شود. این پژوهش مدلی را معرفی می‌کند که در آن، ۱۱ شاخص اصلی تمدن نوین اسلامی در اندیشه رهبر شهید انقلاب اسلامی با استناد به ۳ مورد از بیانات مرتبط، ۳ آیه قرآنی مرتبط با هر شاخص تبیین گشته و برای هر شاخص ۴ مصداق تحلیلی استخراج شده که در مجموع ۶۶ مصداق و گزاره تحلیلی را شامل می‌شود. شاخص‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه شهید آیت‌الله خامنه‌ای عبارتند از: ایمان، مبنابودن قرآن، خردورزی، علم، مجاهدت، مردم‌سالاری دینی، رفاه و آسایش عمومی، عدالت و پابندی به اصول اقتصاد اسلامی.

واژگان کلیدی: تمدن، تمدن نوین اسلامی، انقلاب اسلامی، شهید آیت‌الله خامنه‌ای.

- * دانشجوی دکتری کلام اسلامی، دانشکده الهیات و علوم اسلامی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران (نویسنده مسئول)، e.karami@tabrizu.ac.ir
- ** دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی، دانشکده الهیات و علوم اسلامی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران، forouhi_naser@yahoo.com
- *** دانشیار گروه فلسفه و کلام اسلامی، دانشکده الهیات و علوم اسلامی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران، aabaszadeh@tabrizu.ac.ir

مقدمه

با ظهور انقلاب اسلامی ایران به رهبری امام خمینی علیه السلام احیای تمدن اسلامی به شکل جدی‌تری مطرح گردید. در ادامه آیت‌الله خامنه‌ای با طرح نظریه تمدن نوین اسلامی انقلاب اسلامی را در مسیر تمدن‌سازی نوین قرار داد. ایشان در سخنرانی‌های متعدد شاخص‌هایی را برای تمدن نوین اسلامی بر می‌شمارد. مقاله حاضر درصدد پاسخ به این سؤال است که شاخص‌های تحقق تمدن اسلامی در اندیشه شهید آیت‌الله خامنه‌ای کدامند و مستندات قرآنی مرتبط با آنها چیست؟ این پژوهش، براساس روش تحلیل محتوا به تبیین شاخص‌های تمدن اسلامی در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای پرداخته و درنهایت، انطباق آن شاخص‌ها با آیات سنجیده و تحلیل شده است.

در پیشینه این موضوع، آثار متعددی به نگارش درآمده است. از جمله، مقاله «مؤلفه‌ها و شاخص‌های تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای» (زمانی محجوب، ۱۴۰۱) که با هدف تبیین مؤلفه‌ها و شاخص‌های تمدن نوین اسلامی از منظر رهبر انقلاب انجام شده است. همچنین مقاله «بازشناسی و تحلیل پیش‌انگاره‌های تحقق تمدن نوین اسلامی با رویکرد کلامی با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای» (کردفیروزجائی، ۱۳۹۹) به بررسی پیش‌انگاره‌ها و زیرساخت‌های کلامی و اعتقادی لازم برای تحقق تمدن نوین اسلامی می‌پردازد. در پژوهشی دیگر با عنوان «شاخصه‌ها و ویژگی‌های تمدن اسلامی در آیات و روایات» (فرزندوحی و احمدی، ۱۳۹۹)، شاخص‌هایی که سبب تمایز تمدن اسلامی از دیگر تمدن‌ها می‌شود برشمرده شده است. همچنین مقاله «واکاوی شاخصه‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری» (اکبری و رضائی، ۱۳۹۴)، به تحلیل شاخصه‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه ایشان اختصاص دارد. به‌طور کلی، تحقیقات پیشین در برخی ابعاد با این پژوهش همسو هستند. نقطه مشترک آن‌ها را می‌توان در تبیین و توصیف شاخص‌های تمدن اسلامی از منظر رهبر شهید انقلاب و نیز بیان شاخص‌های تمدنی مبتنی بر قرآن و سنت دانست. با این حال، پژوهشی مستقل که در آن همزمان شاخص‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه رهبر شهید انقلاب و مستندات قرآنی هر شاخص به‌صورت تلفیقی بررسی شود، تاکنون انجام نشده است؛ خلئی که این مقاله درصدد پرکردن آن است.

۱. مفهوم شناسی

۱-۱. شاخص

منظور از این واژه در این نوشتار، مفهوم اصطلاحی آن یعنی «معیار» سنجش است. شاخص‌ها حکم معیارهایی را دارند که با استفاده از آن‌ها می‌توان کمیت، کیفیت و یا وضعیت یک موضوع را سنجید و اندازه‌گیری کرد. همانطور که برای بررسی و تجزیه و تحلیل دقیق هر موضوعی به اطلاعات مناسب نیاز داریم، شاخص‌ها نیز به عنوان اولین گام در فرایند شناخت، اطلاعات اولیه را در اختیار ما قرار می‌دهند.

۱-۲. تمدن

علامه محمدتقی جعفری در تعریف تمدن می‌نویسد: «تمدن عبارت است از برقراری آن نظم و هماهنگی در روابط انسان‌های یک جامعه که تصادم‌ها و تزاخم‌های ویرانگر را منتفی ساخته و مسابقه در مسیر رشد و کمال را قائم مقام آنها بنماید، به طوری که زندگی اجتماعی افراد و گروه‌های آن جامعه موجب بروز و به فعلیت رسیدن استعدادهای سازنده آنان بوده باشد» (جعفری، ۱۳۸۵: ۱۶: ۲۳۴). در تعریف برگزیده، تمدن عبارت است از مجموعه‌ای به هم پیوسته و بسیار گسترده از انسان‌ها که در روابط چهارگانه (رابطه انسان با خود، خدا، دیگران و طبیعت) و در ساحت‌هایی چون تفکر، فرهنگ و... دارای اشتراکات بسیاری هستند؛ به نحوی که این اشتراکات، این مجموعه را از سایر مجموعه‌های بشری متمایز می‌کند.

۱-۳. تمدن اسلامی

تمدن اسلامی، تمدنی دینی است که همه مؤلفه‌های آن بر محور اسلام می‌گردد. بدین ترتیب، تمدن اسلامی از همه ویژگی‌های تمدن الهی در چهارچوب آموزه‌های قرآنی و متکی بر سنت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برخوردار است (جان احمدی، ۱۳۸۸: ۵۱ و ۵۲). به اعتقاد زرین کوب «جامعه اسلامی جامعه‌ای بود متجانس که مرکز آن قرآن بود» (زرین کوب، ۱۳۸۴: ۲۹). در اندیشه شهید آیت‌الله خامنه‌ای تمدن اسلامی تمدن اسلامی به معنای فضایی است که انسان در آن، از جنبه‌های معنوی و مادی توان رشد و تعالی یافته و به غایات مطلوبی که خدای متعال او را برای آن آفریده است دست یابد؛ فضایی که در آن

انسان بتواند زندگی خوبی، زندگی عزتمندانه و همراه با قدرت، اراده، ابتکار و توان سازندگی در جهان طبیعت داشته باشد. تمدن اسلامی همین معنا را در بر می‌گیرد و هدف و آرمان نظام جمهوری اسلامی نیز تحقق چنین وضعیتی است (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۹۲/۰۶/۱۴).

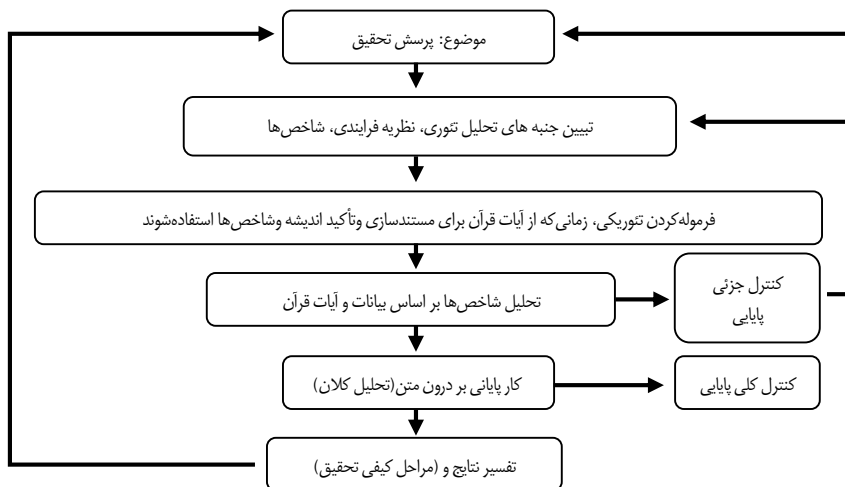
۲. روش پژوهش

در این پژوهش، از روش کیفی «تحلیل محتوا» به عنوان روش تحقیق استفاده شده است. تحلیل محتوا به روشی اطلاق می‌شود که به وسیله آن می‌توان ویژگی‌های زبانی یک متن را به طور عینی و سیستماتیک شناسایی کرد و از این ویژگی‌ها درباره مسائل غیرزبانی، از جمله خصوصیات فردی و اجتماعی نویسنده یا گوینده و نظرات و گرایش‌های او استنتاج نمود (رفیع پور، ۱۳۸۴: ۱۰۹). همچنین، تحلیل محتوا تنها یک ابزار پژوهشی است که می‌تواند به استنباط‌های معتبر و تکرارپذیر از داده‌ها منجر شود. به طور کلی، تحلیل محتوا به پاسخ‌گویی به سؤالات تحقیق کمک کرده و اطلاعات را طبقه‌بندی و تحلیل می‌کند. تحلیل محتوای کیفی را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد: ۱. تحلیل محتوای عرفی و قراردادی؛ ۲. تحلیل محتوای جهت‌دار و ۳. تحلیل محتوای تلخیصی یا تجمعی. در این پژوهش، از رویکرد «جهت‌دار» استفاده شده است که تفاوت آن با سایر رویکردها در نقش نظریه‌هاست. هدف از این نوع تحلیل، اعتباربخشی و گسترش چارچوب نظری یا خود نظریه‌هاست. نظریه‌های موجود می‌توانند به تمرکز بر پرسش‌های تحقیق کمک کرده و پیش‌بینی‌هایی درباره متغیرها و ارتباطات بین آنها ارائه دهند. تحلیل محتوای جهت‌دار از فرایند ساختارمندتری نسبت به سایر روش‌ها برخوردار است و می‌تواند به بهبود درک نظریه‌ها کمک کند. با این حال، استفاده از نظریه‌های موجود ممکن است محقق را به سوی جانب‌داری سوق دهد. بنابراین، بی‌طرفی و اعتبارسنجی می‌تواند معیاری برای متعادل کردن نسبت بین مفهوم و مشاهدات در تحقیق باشد. به این ترتیب، روش پژوهش حاضر تحلیل محتوای جهت‌دار است که با هدف تحلیل شاخص‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه شهید آیت‌الله‌خامنه‌ای و با تأکید بر آیات قرآنی انجام می‌شود. واحد تحلیل در این تحقیق، شاخص‌های تمدن نوین اسلامی است و مراحل آن به شرح زیر است: گام اول: تبیین

شاخص‌ها؛ گام دوم: بررسی بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در مورد هر شاخص؛ گام سوم: بررسی آیات مرتبط با هر شاخص؛ گام چهارم: تحلیل و تفسیر شاخص‌های تمدن نوین اسلامی بر اساس بیانات آیت‌الله خامنه‌ای و آیات قرآن.

۱-۲. فرایند تحلیل محتوای شاخص‌های تمدن نوین اسلامی با تکیه بر بیانات رهبری و آیات قرآن

برای کاربرد تحلیل محتوا، همچون هر روش پژوهش دیگری و در راستای برآورده کردن معیارهای مهمی چون تکرارناپذیری و اعتبار داده‌ها و همچنین برای رسیدن به پاسخ سؤالات باید مراحل را طی کرد (نمودار ۱).

نمودار ۱- الگوی مفهومی فرایند تحلیل محتوای شاخص‌های تمدن نوین اسلامی با تکیه بر بیانات و آیات قرآن
(منبع: یافته‌های پژوهش)

۲-۲. نظریه فرایندی آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام و چرایی مستندسازی بیانات ایشان با آیات قرآنی فرایند دستیابی به اهداف اسلامی، نظریه‌ای است که آیت‌الله خامنه‌ای علیه السلام برای تشریح مراحل استراتژیک لازم برای تحقق اهداف اسلام مطرح کرده‌اند. این نظریه به نوعی بازتولید دکترین انتظار در دوران کنونی نهضت انتظار محسوب می‌شود. با توجه به شرایط و وضعیت نهضت انتظار در این مقطع تاریخی، ایشان پنج مرحله را برای دستیابی به آرمان‌ها و اهداف دکترین انتظار تعیین کرده‌اند:

گام نخست، «انقلاب اسلامی»، به معنای رفع موانع بزرگ نهضت انتظار و برچیدن حکومت طاغوتی شاهنشاهی است و بر ارزش‌های مقدسی که از دین سرچشمه می‌گیرد استوار است. گام دوم، «نظام اسلامی»، ناظر به طراحی کلان ساختار حکومت بر پایه اندیشه دینی و مبانی ولایت بوده و تبلور آن در قانون اساسی دیده می‌شود که اهداف، ارکان، روابط قوا، نحوه جریان حاکمیت و نقش ملت را مشخص می‌سازد. گام سوم، «دولت اسلامی»، به ساختار قدرت و بازوی اجرایی نظام اشاره دارد و یکی از حساس‌ترین و دشوارترین مراحل این فرایند است که نیازمند تحلیل و تبیین دقیق است. در گام چهارم، «جامعه اسلامی»، سخن از ایجاد کشوری نمونه و الگو بر اساس اصول اسلامی و دکترین انتظار است؛ مرحله‌ای که به معنای بازتولید تمدن اسلامی در شرایط نوین جهانی بوده و به اقتدار دولت اسلامی و تلاش همگانی ملت وابسته است. ابعاد سخت‌افزاری این مرحله شامل زمینه‌های علمی، فناوری، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی است؛ اما بعد نرم‌افزاری آن که مربوط به ارزش‌های متعالی اسلامی و انسانی است، اهمیت بیشتری دارد و به پیاده‌سازی این ارزش‌ها در زندگی روزمره مردم و کارگزاران دولت اسلامی مربوط می‌شود که به اصطلاح به «سبک زندگی» تعبیر می‌شود. این بعد یکی از مهمترین ویژگی‌های دکترین انتظار و نظریه فرایند در برابر نظریه‌های موجود در جهان است. گام پنجم، «تمدن اسلامی»، به برقراری پیوندهای اسلامی میان ملت‌ها و کشورهای مسلمان و ایجاد امت واحده در جهان معاصر اشاره دارد؛ امتی که باید ارزش‌ها و ظرفیت‌های خود را بشناسد و به جای نزاع، در برابر دشمن و استکبار جهانی مشترک ایستادگی کند. مجموعه این مراحل در نهایت به تحقق حیات طیبه مه‌دوی منتهی می‌شود (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۶۹/۱۰/۱۱؛ ۱۳۸۰/۰۹/۲۱؛ ۱۳۸۳/۰۸/۰۶؛ ۱۳۹۶/۰۶/۰۶).

به نظر می‌رسد راه تمامی جوامع اسلامی و مسلمانان به سوی تمدن از مسیر ترسیم‌شده توسط آیت‌الله‌خامنه‌ای می‌گذرد. در این مسیر، ارائه یک الگوی جامع‌و مؤثر برای تحقق شاخص‌های تمدن نوین اسلامی در چارچوب فکری امام‌خامنه‌ای از اهمیت مهمی برخوردار است.

ساختار فکری رهبر نظام اسلامی به دلیل شکل‌گیری منسجم آن بر پایه قرآن، منبعی غنی و جامع برای تحقیقات کاربردی و پژوهش‌های علمی به شمار می‌آید. از سوی دیگر، دیدگاه‌های آیت‌الله خامنه‌ای به دلیل استناد به منابع قرآنی و روایی، همچنین استدلال‌های منطقی و مبانی فکری، دارای شفافیت و قابلیت تأمل هستند و می‌توانند زمینه‌ساز پژوهش‌های عمیق باشند. به همین دلیل، تمامی بیانات ایشان به مستندات آیات قرآنی مرتبط است. به این ترتیب، برخی از مهم‌ترین محورهای ارائه‌الگویی مذکور به شرح زیر است:

- راهی برای اثبات اصالت اندیشه ولایت؛
 - تلاشی برای گسترش فرهنگ ولایت‌پذیری؛
 - ضرورت تبیین زیبایی‌های کلام ولایت برای عموم مردم؛
 - لزوم درک انسجام مکتبی و فرهنگی؛
 - گشایش باب جدیدی در تبیین خطوط فکری ولایت؛
 - توجه به ارتقاء و تعالی بصیرت دینی و انقلابی مردم؛
 - نهادینه کردن پیوند میان امام و امت. (رک: برخورداری و سالاری، ۱۳۹۹: ۶۳۰ تا ۶۴۰)
- با توجه به موارد مطرح‌شده، اندیشه و نظام فکری رهبر شهید انقلاب منبعی ارزشمند برای پژوهشگران به شمار می‌آید و مطالعه بر روی این اندیشه‌ها نه تنها از جنبه علمی حائز اهمیت است، بلکه رسالتی کلامی نیز بر دوش کارشناسان و محققان این حوزه قرار دارد.

۳. تحلیل شاخص‌های تمدن نوین اسلامی با تکیه بر بیانات رهبری و آیات قرآن

شاخص‌هایی که از منظر آیت‌الله خامنه‌ای برای تمدن اسلامی ترسیم شده‌اند، عبارتند از: محوریت قوانین قرآنی به عنوان راهنمایی الهی، عقلانیت و خردورزی در اتخاذ تصمیم‌ها، توجه به علم و دانش به عنوان ابزار رشد و پیشرفت، اخلاق و معنویت در زندگی فردی و اجتماعی، مجاهدت در راه خدا به عنوان نشانه‌ای از ایثار و تلاش، حکومت مردمی بر پایه مشارکت عمومی و دوری از تحجر و تعصبات کورکورانه و همچنین، تأکید بر ایجاد رفاه عمومی، استقرار عدالت در تمامی سطوح اجتماعی، و پرهیز از ساختار اقتصادی مبتنی بر ربا و تجمع ناعادلانه ثروت.

از این رو با مستندسازی شاخص‌های پیش‌گفته از طریق بیانات مقام معظم رهبری و آیات قرآن، هر یک از شاخص‌ها به‌طور جداگانه تحلیل شده است که نتایج آن در جدول زیر ارائه گردیده است. (جدول شماره ۱)

جدول شماره ۱- تحلیل شاخص‌های تمدن نوین اسلامی با تکیه بر بیانات و آیات قرآن

<p>در منطق اسلام، اداره امور مردم و جامعه، با هدایت انوار قرآنی و احکام الهی است (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۸۰/۵/۱۱).</p> <p>آن عاملی که می‌تواند بشر را نجات بدهد، آن دست قدرتمند و معجزه‌گر، جز اسلام ناب و قرآن کریم و احکام مقدس آسمانی نیست (همان، ۱۳۶۹/۸/۵).</p> <p>قرآن باید محور اجتماع امت اسلامی و همه ملت‌های اسلامی باشد (همان، ۱۳۸۳/۶/۲۶).</p>	<p>بیانات مرتبط</p>	
<p>«فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأُنزِلَ مَعَهُمُ الْكِتَابُ بِالْحَقِّ لِيخْجَمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا» (بقره/۲۱۳)</p> <p>«إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَ النَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ... لِقَلَّ يُكُونُ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ» (نساء/۱۶۳)</p> <p>«إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا» (اسراء/۹)</p>	<p>آیات</p>	<p>شاخص ۱: محوریت قوانین قرآنی</p>
<p>رابطه شاخص پیش‌گفته با تمدن نوین اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای مبتنی بر مستندات قرآنی و بیانات مرتبط با آن، به شرح زیر می‌باشد:</p> <p>هدایت و نجات بشر: قوانین قرآن به عنوان راهنما، می‌تواند انسان‌ها را در مسیر درست زندگی یاری کرده و برای دستیابی به سعادت و رهایی از چالش‌ها کمک کنند.</p> <p>محور اجتماع امت اسلامی: قوانین قرآن به عنوان مرجع اصلی برای حل اختلافات اجتماعی عمل کرده و به تقویت وحدت و همبستگی در جوامع اسلامی کمک می‌کنند.</p> <p>پاسخگویی به نیازهای بشری: قرآن و احکام آن به عنوان منابع معتبر برای برطرف کردن نیازهای بشری در تمامی زمینه‌ها عمل می‌کنند و به حل مشکلات مختلف زندگی کمک می‌نمایند.</p> <p>معیار سنجش دیگر احکام: قوانین قرآن باید به عنوان معیار اصلی برای سنجش و ارزیابی سایر احکام و آموزه‌ها مورد استفاده قرار گیرند.</p>	<p>تحلیل</p>	
<p>نظام جمهوری اسلامی نظامی است بر این پایه‌ها؛ نظامی است</p>	<p>بیانات</p>	<p>شاخص ۲:</p>

<p>عقلانی، نظامی است دانشی. عقلانیت باید بر تمام ارکان این نظام از بالا تا پایین حاکم باشد. (خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۶/۱۹)</p> <p>اساس حکومت‌های ظالمانه در طول تاریخ بشر و همچنین امروز در دنیا بر این بوده که وسیله تشخیص حق و باطل یعنی فکر کردن و اندیشیدن را از مردم بگیرند. (خامنه‌ای، ۱۳۶۰/۴/۵)</p> <p>روح همه معارف و تعالیم اسلامی این است که افسار رفتار و حرکت بشر در زندگی به دست شهوت و غضب داده نشود؛ انسان و جامعه انسانی را خودخواهی‌ها هدایت نکند؛ بلکه عقل و تقوا هدایت کند. (خامنه‌ای، ۱۳۸۳/۱/۲۶)</p>	مرتبط	خردورزی
<p>«إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ» (آل عمران/۱۹۰)</p> <p>«كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ» (بقره/۲۴۲)</p> <p>«و قالوا لو كنا نسمع او نعقل ما كنا في اصحاب السعير» (ملک/۱۰)</p>	آیات	
<p>رابطه شاخص پیش گفته با تمدن نوین اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای مبتنی بر مستندات قرآنی و بیانات مرتبط با آن، به شرح زیر می باشد:</p> <p>بنیان نظام اسلامی: خردورزی باید به عنوان یک اصل کلیدی در تمامی جنبه‌های نظام حاکم باشد و تصمیم‌گیری‌ها بر پایه تفکر منطقی و علمی صورت گیرد.</p> <p>ابزار تشخیص حق از باطل: خردورزی و تفکر به عنوان ابزارهای حیاتی در مقابله با ظلم و فساد عمل کرده و می‌توانند مردم را به سوی حقیقت هدایت کنند.</p> <p>راهنمایی انسان در زندگی: این نکته تأکید می‌کند که خردورزی و تفکر صحیح باید در زندگی فردی و اجتماعی مسلمانان حاکم باشد تا آن‌ها بتوانند در مسیر درست پیش بروند.</p> <p>نعمت و فخر الهی: عقل و خردورزی در اسلام به عنوان یک نعمت و امتیاز الهی به شمار می‌آید و باید برای خدمت به انسانیت و تحقق اهداف الهی مورد استفاده قرار گیرد.</p>	تحلیل	
<p>ما احتیاج داریم به اینکه از لحاظ علمی پیشرفت کنیم؛ این نیاز قطعی ما است. اگر از لحاظ علمی پیشرفت نکنیم، تهدید دشمنان تمدنی ما و دشمنان فرهنگی و سیاسی ما، تهدید دائمی خواهد بود؛ آن وقتی این تهدید متوقف می‌شود یا خطرش کم می‌شود که ما از لحاظ علمی پیشرفت کنیم. علم، قدرت است. (آیت‌الله خامنه‌ای، بیانات،</p>	بیانات مرتبط	شاخص ۳: علم

<p>(۱۳۹۷/۷/۲۵) علت این که مسلمانان توانستند برای مدت چند قرن مشعل علم را در دنیا به دست بگیرند، همین توجه اسلام به علم و دانش بود. (خامنه‌ای، (۱۳۷۰/۱۱/۱۵) جامعه، بدون علم نخواهد توانست آرمانهای خودش را بالا بیاورد. (خامنه‌ای، ۱۳۸۵/۶/۶)</p>		
<p>« قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ » (زمر/۹) « الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ هُوَ الْحَقُّ » (سبأ/۶) « وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ » (روم/۵۶)</p>	<p>آیات</p>	
<p>رابطه شاخص پیش گفته با تمدن نوین اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای مبتنی بر مستندات قرآنی و بیانات مرتبط با آن، به شرح زیر می باشد:</p> <p>محرک آرمان‌ها و اهداف: علم باید به عنوان نیروی محرک برای تحقق آرمان‌ها و اهداف بلندمدت در جامعه اسلامی بوده و احیاگر جایگاه مسلمانان در عرصه دانش و علم باشد.</p> <p>شناخت حقیقت و هدایت انسان: کسانی که به علم دست یافته‌اند، به حقیقت وحی الهی پی می‌برند و آن را به عنوان راهنمایی برای هدایت انسان می‌شناسند.</p> <p>تقویت کننده ایمان: علم می‌تواند به تقویت ایمان انسان‌ها کمک کند و این نکته نشان می‌دهد که در تمدن اسلامی، علم باید به معنای درک عمیق تری از دین و جهان باشد.</p> <p>ابزار قدرت و سلطه: علم و دانش می‌تواند به عنوان ابزاری برای قدرت و سلطه در جامعه اسلامی عمل کرده و به مقابله با تهدیدات و رشد و پیشرفت اجتماعی کمک کند.</p>	<p>تحلیل</p>	
<p>جامعه بدون برخورداری افراد از خلیات نیکو، نمی‌تواند به هدفهای والای بعثت پیامبر دست پیدا کند. (خامنه‌ای، ۱۳۸۵/۱/۶)</p> <p>انسانها باید به اخلاق حسنه تخلقی پیدا کنند که البته تخلقی به اخلاق حسنه هم موجب تعالی و تکامل معنوی و روحی و معرفت برتر است و آن از مراحل انسان کامل است. (خامنه‌ای، ۱۳۷۵/۹/۱۹)</p> <p>برای اینکه در جامعه اخلاق استقرار پیدا کند، دو چیز لازم داریم: یکی تمرین و مجاهدت خود ماسست و یکی هم آموزش‌های اخلاقی. (خامنه‌ای، ۱۳۸۵/۱/۶)</p>	<p>بیانات مرتبط</p>	<p>شاخص ۴: اخلاق</p>
<p>«لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ</p>	<p>آیات</p>	

<p>الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهُ كَثِيرًا» (احزاب/ ۲۱) «وَأَنْتَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ» (قلم/ ۴) «أَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ» (نازعات/ ۴۰ و ۴۱)</p>		
<p>رابطه شاخص پیش گفته با تمدن نوین اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای مبتنی بر مستندات قرآنی و بیانات مرتبط با آن، به شرح زیر می باشد:</p> <p>شرط تحقق اهداف بعثت پیامبر: این بیان نشان می‌دهد که جامعه برای دستیابی به اهداف والای بعثت پیامبر اسلام نیازمند برخورداری از اخلاق نیکو است.</p> <p>ارتقاء و تکامل معنوی: این گزاره تأکید می‌کند که بهبود اخلاقی می‌تواند به پیشرفت و تعالی در سطح فردی و اجتماعی منجر شود و به عنوان پایه‌ای برای تمدن اسلامی عمل کند.</p> <p>ضرورت آموزش و تمرین مداوم: این نکته نشان می‌دهد که برای نهادینه کردن اخلاق در جامعه، نیاز به تمرین مستمر و آموزش‌های اخلاقی به طور جدی احساس می‌شود.</p> <p>نقش پیامبر در هدایت اخلاقی جامعه: این گزاره تأکید دارد که اصول اخلاقی باید بر اساس الگوهای دینی و آموزه‌های پیامبر اسلام شکل گیرد.</p>	تحلیل	
<p>همه پیشرفته‌ها، همه تمدن‌سازی‌ها، به برکت مجاهدت دائم شده است. (خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۲/۱۱)</p> <p>پیروزی، بدون مجاهدت، بدون حرکت، بدون خطرپذیری، امکان ندارد. خدای متعال وعده پیروزی بدون حرکت به هیچ کس نداده است. صرف مؤمن بودن هم کافی نیست؛ مجاهدت لازم است. (خامنه‌ای، ۱۳۹۱/۳/۲۹)</p> <p>امروز به نظر ما مصداق مجاهدت که در مقابل ما مسلمانها، ما پیروان اهل بیت قرار دارد، عبارت است از مبارزه با نقشه‌های استکبار در منطقه اسلامی؛ امروز بزرگ‌ترین مجاهدت این است. با نقشه‌های استکبار باید مبارزه کرد. (خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۵/۲۶)</p>	بیانات مرتبط	شاخص ۵: مجاهدت در راه خدا
<p>«فَلَا تَطْعِ الْكٰفِرِيْنَ وَجَاهِدْهُمْ بِهٖ جِهَادًا كَبِيْرًا» (فرقان/ ۵۲) «وَالَّذِيْنَ جَاهَدُوْا فِیْنَا لَنَنْهٰدِيْنَهُمْ سُبُلَنَا وَاِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِيْنَ» (عنکبوت/ ۶۹) «الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَهٰجَرُوْا وَجَاهَدُوْا فِی سَبِيْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ اَعْظَمُ</p>	آیات	

<p>دَرَجَةٌ عِنْدَ اللَّهِ وَأَوْلِيكَ هُمُ الْفَائِزُونَ» (توبه/۲۰)</p>		
<p>رابطه شاخص پیش گفته با تمدن نوین اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای مبتنی بر مستندات قرآنی و بیانات مرتبط با آن، به شرح زیر می باشد:</p> <p>عامل پیشرفت و تمدن سازی: این نکته بیانگر این است که تمامی دستاوردها و ساخت تمدن‌ها نتیجه تلاش مستمر و مجاهدت مداوم است.</p> <p>کلید موفقیت و پیروزی: این مطلب تأکید می کند که مجاهدت نیازمند کوشش، پذیرش خطر و اقدام عملی است و بدون این عوامل، دستیابی به پیروزی و موفقیت امکان پذیر نیست.</p> <p>مبارزه با استکبار: این بیان نشان دهنده این است که دردنیای کنونی، مقاومت در برابر توطئه‌های استکبار و فساد جهانی یک ضرورت حیاتی برای مسلمانان به شمار می آید.</p> <p>مقام والای مجاهدان در نظام الهی: مجاهدت در مسیر خداوند نه تنها نماد ایمان است، بلکه به عنوان راهی برای دستیابی به درجات عالی در نزد خداوند شناخته می شود و خدمت به دیگران و تلاش در این راه به نجات و کامیابی در آخرت منجر می شود.</p>	<p>تحلیل</p>	
<p>نفس حضور مردم برای انتخاب مسئولان کشور، از صدر تا ذیل، یک مسئله مهمی است؛ مسئله انسانی مهمی است، مسئله تمدنی بسیار مهمی است؛ مردم سالاری است. (خامنه‌ای، ۱۴۰۰/۲/۲۱)</p> <p>حکومت مردمی؛ یعنی مسئولان حکومت در شیوه و روش و منش با مردم یک سان اند. و این یکی از افتخارات جمهوری ماست. (خامنه‌ای، ۱۳۶۱/۳/۱۴)</p> <p>حکومت آینده حضرت مهدی موعود ارواحنا فدا، یک حکومت مردمی به تمام معناست. (خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۷/۳۰)</p>	<p>بیانات مرتبط</p>	<p>شاخص ۶: حکومت مردمی</p>
<p>«شاورهم فی الامر» (آل عمران/۱۵۹) «امرهم شوری بینهم» (شورا/۳۸) «هُوَ الَّذِي آتَاكَ بِتَضَرُّهِ وَيَالْمُؤْمِنِينَ» (انفال/۶۲)</p>	<p>آیات</p>	
<p>رابطه شاخص پیش گفته با تمدن نوین اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای مبتنی بر مستندات قرآنی و بیانات مرتبط با آن، به شرح زیر می باشد:</p> <p>حکومت مهدوی (عج)، نمونه کامل: این بیان تأکید می کند که حکومت حضرت مهدی <small>عج</small> یک حکومت مردمی به تمام معنا خواهد</p>	<p>تحلیل</p>	

<p>بود که رضایت و مشارکت مردم در آن مدنظر قرار گیرد. مشروعیت بخش و تقویت کننده حکومت: این آموزه‌ها نشان‌دهنده اهمیت ایجاد فضایی برای مشارکت مردم در فرآیند تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری هستند که به تقویت حکمرانی مردمی کمک خواهد کرد.</p> <p>مسئولیت‌پذیری و همکاری اجتماعی: این بیان به مسئولیت‌پذیری مردم و علمای دین در قبال حکومت و عدالت اشاره دارد و نشان می‌دهد که حکمرانی مردمی نیازمند مشارکت فعال و آگاهانه همه جامعه است. همبستگی اجتماعی و تقویت قدرت: این نکته بیانگر این است که در یک حکومت مردمی، اتحاد و همبستگی جامعه می‌تواند به تقویت قدرت و تأثیرگذاری مردم در نظام حکومتی کمک کند.</p>		
<p>بنده طرفدار تحجر نیستم؛ طرفدار نوگرایی هستم. نوگرایی در روشهاست. (خامنه‌ای، ۱۰/۳/۱۳۸۴)</p> <p>معنای تحجر این است که از هر آنچه که به‌صورت یک باور در ذهن انسان وارد شده، بدون این‌که پایه‌های استدلالی و استناد مستحکمی داشته باشد، بی‌دلیل و متعصبانه دفاع کردن. (خامنه‌ای، ۸/۱۱/۱۳۸۱)</p> <p>تحجر و جمود هم نوعی فرهنگ است؛ منتها فرهنگ بسته! بایستی با روشهای فرهنگی با آن مقابله کرد. (خامنه‌ای، ۲۲/۲/۱۳۷۷)</p>	<p>بیانات مرتبط</p>	
<p>«ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبَكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدَّ قَسْوَةً...» (بقره/۷۴)</p> <p>«فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ» (انعام/۱۲۵)</p> <p>«وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبَهُمْ، وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ» (انعام/۴۳)</p>	<p>آیات</p>	<p>شاخص ۷: پرهیز از تحجر</p>
<p>رابطه شاخص پیش گفته با تمدن نوین اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای مبتنی بر مستندات قرآنی و بیانات مرتبط با آن، به شرح زیر می‌باشد:</p> <p>نوگرایی در روش‌ها، نه در اصول: این دیدگاه نشان‌دهنده ضرورت تحول و پویایی در شیوه‌های مدیریتی، علمی و اجتماعی بدون تغییر در اصول بنیادین اسلامی است و این رویکرد را به‌عنوان یک الزام برای پیشرفت و تحول در تمدن اسلامی معرفی می‌کند.</p> <p>ایجاد یک فرهنگ باز و پویا: این بیان نشان می‌دهد که با پرهیز از تحجر و جمود یک فرهنگ باز و پویا ایجاد نمود و با استفاده از ابزارهای</p>	<p>تحلیل</p>	

<p>علمی، آموزشی و رسانه‌ای برای مقابله با تفکرات ایستا و غیرمنطقی تلاش کرد.</p> <p>پاکی قلب و پذیرش حقایق: این نکته بیانگر این است که قساوت قلب می‌تواند با پایبندی به اصول صحیح و پذیرش تغییرات مثبت، کاهش یابد. بنابراین، نزدیک شدن به رویکردهای نوین می‌تواند به نرم شدن قلب و پذیرش حقایق جدید کمک کند.</p> <p>رشد و تعالی انسان از طریق نواندیشی: این نکته تأکید می‌کند که اجتناب از تحجر و تلاش برای گشودن دل‌ها به سمت رحمت و هدایت الهی می‌تواند به رشد و پیشرفت انسان‌ها یاری رساند.</p>		
<p>اساس در نظام اسلامی، عبارت است از رفاه عمومی و عدالت اجتماعی. فرق عمده ما با نظام‌های سرمایه‌داری همین است. (خامنه‌ای، ۱۳۷۲/۵/۱۲)</p> <p>من هیچ اعتقادی به این معنا ندارم که جمهوری اسلامی از رسیدن به خواسته‌اش که تشکیل یک جامعه براساس عدالت اجتماعی و رفاه عمومی است، ناتوان است. (خامنه‌ای، ۱۳۷۲/۶/۳)</p> <p>در نظام اسلامی، یک انسان فقط با پُر شدن شکم خوشبخت نیست؛ باید زندگی مادی و رفاه و امنیت او تأمین باشد. (خامنه‌ای، ۱۳۷۰/۱/۲۹)</p>	<p>بیانات مرتبط</p>	
<p>«اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ» (ابراهیم/۳۲)</p> <p>«يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا» (اعراف/۳۱)</p> <p>«وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا» (قصص/۷۷)</p>	<p>آیات</p>	<p>شاخص ۸: رفاه عمومی</p>
<p>رابطه شاخص پیش گفته با تمدن نوین اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای مبتنی بر مستندات قرآنی و بیانات مرتبط با آن، به شرح زیر می‌باشد:</p> <p>اساس نظام اسلامی: این نکته نشان‌دهنده تفاوت اساسی بین نظام‌های اسلامی و سرمایه‌داری است که در آن رفاه عمومی به عنوان هدفی کلیدی و اساسی به شمار می‌آید.</p> <p>فراتر از تأمین نیازهای مادی: این بیان تأکید می‌کند که رفاه عمومی شامل جنبه‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی است. در نظام اسلامی، تأمین نیازهای مادی محدود به سیر کردن شکم انسان</p>	<p>تحلیل</p>	

<p>نمی‌شود، بلکه باید به تأمین رفاه و امنیت اجتماعی نیز توجه شود. نقش الهی در تأمین معیشت انسان‌ها: این گزاره به این نکته اشاره دارد که خداوند منابع و امکانات لازم برای برآورده کردن نیازهای انسان‌ها را فراهم کرده و این وظیفه بشر است که به درستی از این منابع بهره‌برداری کند.</p> <p>تعادل میان رفاه مادی و معنوی انسان: این تأکید نشان می‌دهد که رفاه عمومی هم نیازهای دنیوی افراد را برآورده می‌کند و همزمان آنان را به فکر و اندیشه درباره آخرت نیز وا می‌دارد. بنابراین انسان باید در کنار تلاش برای آخرت، سهم خود را از دنیا نیز فراموش نکند.</p>		
<p>اولاً به شهادت قرآن، ادیان هدف خودشان را عدالت قرار دادند؛ (حدید، آیه ۲۵). پس هدف شد عدالت. هدف نظام‌سازی، هدف تمدن‌ها، هدف حرکت بشر در محیط جامعه، شد عدالت. در هیچ مکتب دیگری این وجود ندارد؛ این مخصوص ادیان است. (خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۲/۲۷)</p> <p>قطعاً عدالت، یکی از برترین یا شاید بشود گفت برترین آرمان و ارزشی است که دنبالش بایستی باشیم. (خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۳/۷)</p> <p>اصلاً عدالت معیار حق و باطل حکومت‌هاست. یعنی در اسلام اگر چنانچه شاخص عدالت وجود نداشت، حقانیت و مشروعیت زیرسؤال است. (خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۹/۱۰)</p>	<p>بیانات مرتبط</p>	
<p>«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ» (نساء/۱۳۵)</p> <p>«لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ» (حدید/۲۵)</p> <p>«وَوَعَدْنَا كَلِمَةً رَبُّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدَّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» (انعام/۱۱۵)</p>	<p>آیات</p>	<p>شاخص ۹: استقرار عدالت</p>
<p>رابطه شاخص پیش گفته با تمدن نوین اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای مبتنی بر مستندات قرآنی و بیانات مرتبط با آن، به شرح زیر می‌باشد:</p> <p>هدف اصلی ادیان الهی: این نکته بر این واقعیت تأکید دارد، هدف اصلی ادیان الهی تحقق عدالت است. این دیدگاه نشان‌دهنده نقش عدالت در نظام‌سازی، تمدن‌سازی و حرکت بشر در محیط اجتماعی است.</p> <p>برترین آرمان اجتماعی: این بیان نشان‌دهنده جایگاه برجسته عدالت در ارتقاء کیفیت زندگی در جامعه اسلامی است و برترین آرمان و ارزشی است که باید دنبال شود.</p>	<p>تحلیل</p>	

<p>معیار مشروعیت حکومت‌ها: در نظام اسلامی، فقدان عدالت به اعتبار و مشروعیت حکومت لطمه می‌زند. لذا برقراری عدالت به عنوان یک معیار اساسی در حکمرانی اسلامی ضروری است.</p> <p>هدایت جامعه اسلامی: این دیدگاه نشان دهنده نقش فردی و اجتماعی عدالت در هدایت امت مسلمان دارد و ارسال رُسل به همراه کتاب و میزان بر قیام مردم برای تحقق عدالت تأکید دارد.</p>		
<p>در اسلام پرداختن به امور اقتصادی مردم جزو اوجب واجبات حکومتهاست. مسأله فقرزدایی و روان کردن کار اقتصادی در کشور، از جمله مسائل بسیار مهم است. (خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۲/۲۸)</p> <p>شکوفایی اقتصادی این است که به دولت امکان بدهد تا فقر را از میان جامعه بردارد؛ این اقتصاد خوب است. ما بایستی نه فقر یک گروه خاصی را، بلکه فقر عمومی را از بین ببریم. اقتصاد، اقتصاد اسلامی است و همین بایستی تحقق پیدا کند. (خامنه‌ای، ۱۳۷۷/۱۲/۴)</p> <p>مسأله اقتصادی در امنیت و فرهنگ و عزت و برجستگی حرف سیاسی در کشور و در حضور جهانی تأثیرگذار است. مسأله اقتصادی بسیار مهم است. (خامنه‌ای، ۱۳۸۰/۲/۲۸)</p>	<p>بیانات مرتبط</p>	
<p>«وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ.» (توبه/۳۴)</p> <p>«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ.» (بقره/۲۷۸)</p> <p>«أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا.» (بقره/۲۷۵)</p>	<p>آیات</p>	<p>شاخص ۱۰: دوری از اقتصاد مبتنی بر ربا و تکاثر</p>
<p>تحلیل بیانات مقام معظم رهبری و آیات قرآن بر این نکات تأکید دارد: اوجب واجبات حکومت‌ها: پرداختن به مسائل اقتصادی و معیشتی مردم از مهم‌ترین وظایف حکومت‌ها به شمار می‌آید. این نکته بیانگر این است که در تمدن اسلامی، توجه به مشکلات اقتصادی و فقرزدایی باید در اولویت قرار گیرد تا عدالت اجتماعی محقق شود.</p> <p>شکوفایی اقتصادی و رفع فقر عمومی: اقتصاد اسلامی باید به عنوان یک هدف اصلی در جهت کاهش فقر و ایجاد رفاه برای عموم مردم مد نظر قرار گیرد. این رویکرد به معنای اجتناب از نظام‌های اقتصادی مبتنی بر ربا و انباشت ثروت است که به نفع اقلیت خاصی عمل می‌کنند.</p> <p>تقویت استقلال ملی و مقابله با وابستگی: مسائل اقتصادی تأثیر عمیقی بر امنیت، فرهنگ و حیثیت سیاسی کشور دارند. بنابراین،</p>	<p>تحلیل</p>	

<p>اقتصاد اسلامی باید تمامی ابعاد زندگی را تحت تأثیر قرار دهد و از ربا و انباشت ثروت پرهیز کند.</p> <p>عامل پایداری و ثبات جامعه: این نکته بیانگر این است که در تمدن اسلامی، اقتصاد باید بر پایه اعتدال و به دور از انباشت، ربا و اسراف بنا شود تا به پایداری و رشد جامعه کمک کند.</p>		
<p>اساس حکومت اسلامی و شاخص عمده این حکومت عبارت است از استقرار ایمان؛ ایمان به خدا، ایمان به تعالیم انبیاء و سلوک در صراط مستقیمی که انبیاء الهی در مقابل پای مردم قرار دادند. اساس، ایمان است. (خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۰۱/۰۱)</p> <p>یک ملت با داشتن مردان و جوانان مسلح و سربازان شجاع و رشیدی که دل‌های آنها با نور ایمان روشن است و اراده‌های آنها با قدرت و صلابت ایمان مستحکم است، دارای اقتداری است که نظیر آن را در سراسر جهان - بلکه در سراسر تاریخ - کمتر می‌توان پیدا کرد. (خامنه‌ای، ۱۳۸۷/۰۷/۲۸)</p> <p>ایمان دینی جزو مهم‌ترین عناصر مقاومت و تحرک این کشور است؛ مال امروز هم نیست، از ۱۳۰ سال، ۱۴۰ سال پیش به این طرف، هر حرکتی در این کشور انجام گرفته است که اثرگذار، جریان‌ساز و مؤثر بوده است، عنصر ایمان دینی حرف اول را در آن می‌زده است. (خامنه‌ای، ۱۳۹۵/۱۰/۱۹)</p>	<p>بیانات مرتبط</p>	<p>شاخص ۱۱: ایمان</p>
<p>«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا...» (انفال/ ۲۹)</p> <p>«إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ.» (انفال/ ۲)</p> <p>«...وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ...» (بقره/ ۲۸۵)</p>	<p>آیات</p>	
<p>رابطه شاخص پیش گفته با تمدن نوین اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای مبتنی بر مستندات قرآنی و بیانات مرتبط با آن، به شرح زیر می‌باشد:</p> <p>اساس حکومت اسلامی: ایمان به خدا و تعالیم انبیاء نه تنها اساس حکومت اسلامی را تشکیل می‌دهد، بلکه به عنوان یک شاخص کلیدی در تعیین مسیر جامعه مسلمانان نیز به شمار می‌آید.</p> <p>منبع اقتدار و عزت ملی: این بیان نشان می‌دهد که اقتدار و شجاعت ملت‌ها از نور ایمان ناشی می‌شود و به آنان قدرت می‌بخشد تا در برابر چالش‌ها و تهدیدات داخلی و خارجی مقاومت کنند.</p>	<p>تحلیل</p>	

<p>عنصر مقاومت و تحرک اجتماعی: این گزاره بر این نکته تأکید دارد که هرگونه مقاومت و حرکت مؤثر تاریخی تحت‌تأثیر عنصر ایمان بوده و قدرت این ایمان در تحقق اهداف ملی و اجتماعی را نمایان می‌سازد. ارتباط معنوی و اعتماد به خداوند: این مطلب تصریح می‌کند که مؤمنان واقعی کسانی هستند که با ذکر خداوند، دل‌هایشان آرام می‌گیرد و با شنیدن آیات الهی، ایمانشان افزون می‌شود. برای شکل‌گیری یک جامعه اسلامی و عادلانه، این ارتباط ضروری است.</p>	
---	--

(منبع: یافته‌های پژوهش)

۴. الگوی استخراجی تحلیلی شاخص‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه آیت‌الله

خامنه‌ای علیه‌السلام مبتنی بر مستندات قرآنی

با تحلیل ۱۱ شاخص تمدن نوین اسلامی در اندیشه امام خامنه‌ای علیه‌السلام و با توجه به بیانات معظم‌له و آیات قرآن، برای هر شاخص ۴ مصداق به‌طور تحلیلی استخراج شده است که در مجموع ۴۴ مصداق را شامل می‌شود. نتایج این تحلیل در جدول زیر ارائه شده است.

(جدول شماره ۲)

جدول شماره ۲- مصداق مستخرج از تحلیل شاخص‌های تمدن نوین اسلامی با تکیه بر بیانات رهبری و آیات قرآن

مصداق تحلیلی مستخرج از هر شاخص	شاخص‌های تمدن نوین اسلامی	ردیف
هدایت و نجات بشر	محوریت قوانین قرآنی	۱
محور اجتماع امت اسلامی		
پاسخگویی به نیازهای بشری		
معیار سنجش دیگر احکام		
بنیان نظام اسلامی	خردورزی	۲
ابزار تشخیص حق از باطل		
راهنمایی انسان در زندگی		
نعمت و فخر الهی	علم	۳
محرك آرمان‌ها و اهداف		
شناخت حقیقت و هدایت انسان		
تقویت‌کننده ایمان		
ابزار قدرت و سلطه	اخلاق	۴
شرط تحقق اهداف بعثت		
ارتقاء و تکامل معنوی		

ضرورت آموزش و تمرین مداوم		
نقش پیامبر در هدایت اخلاقی جامعه		
عامل پیشرفت و تمدن سازی	مجاهدت در راه خدا	۵
کلید موفقیت و پیروزی		
مبارزه در برابر استکبار		
مقام والای مجاهدان در نظام الهی		
حکومت مهدوی (عج)، نمونه کامل		
مشروعیت بخش و تقویت کننده حکومت	حکومت مردمی	۶
مسئولیت پذیری و همکاری اجتماعی		
همبستگی اجتماعی و تقویت قدرت		
نوگرایی در روش ها، نه در اصول		
ایجاد یک فرهنگ باز و پویا	پرهیز از تحجر	۷
پاکی قلب و پذیرش حقایق		
رشد و تعالی انسان از طریق نواندیشی		
اساس نظام اسلامی		
فراتر از تأمین نیازهای مادی	رفاه عمومی	۸
نقش الهی در تأمین معیشت انسان ها		
تعادل میان رفاه مادی و معنوی انسان		
هدف اصلی ادیان الهی		
برترین آرمان اجتماعی	استقرار عدالت	۹
معیار مشروعیت حکومت ها		
هدایت جامعه اسلامی		
اوجب واجبات حکومت ها		
شکوفایی اقتصادی و رفع فقر عمومی	دوری از اقتصاد مبتنی بر ربا و تکاثر	۱۰
تقویت استقلال ملی و مقابله با وابستگی		
عامل پایداری و ثبات جامعه		
بنیان حکومت اسلامی		
منبع اقتدار و عزت ملی	ایمان	۱۱
عنصر مقاومت و تحرک اجتماعی		
ارتباط معنوی و اعتماد به خداوند		

(منبع: یافته های پژوهش)

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به معرفی شاخص‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه رهبر شهید آیت‌الله خامنه‌ای مبتنی بر مستندات قرآنی و بیانات مرتبط با آن پرداخته است که عبارتند از: قوانین قرآن کریم به عنوان پایه‌ای اساسی در شکل‌گیری تمدن اسلامی و به عنوان راهنمایی جامع برای زندگی مسلمانان در تمامی ابعاد فردی و اجتماعی شناخته می‌شوند؛ خردورزی و عقل باید در تمامی جنبه‌های زندگی مسلمانان لحاظ شده و به عنوان یک اصل بنیادی در نظام اسلامی به کار گرفته شود؛ علم باید به عنوان ابزاری برای قدرت، درک و هدایت در جامعه اسلامی در اولویت قرار گیرد؛

رفتار اخلاقی خوب که نه تنها به بهبود سطح فردی و اجتماعی انسان‌ها کمک می‌کند، بلکه به عنوان اصول بنیادی در ایجاد یک جامعه متعالی و انسانی نیز مؤثر است؛ تلاش در راه خدا به عنوان یک عنصر کلیدی برای شکل‌گیری تمدن و پیشرفت اجتماعی ضروری است تا جوامع اسلامی بتوانند به اهداف خود برسند و در برابر چالش‌های جهانی مقاومت کنند؛

حکومت و نقش مردم در انتخاب مسئولان و تصمیم‌گیری‌ها نه تنها به تقویت پایه‌های حکومت اسلامی کمک می‌کند، بلکه اعتماد و همبستگی اجتماعی را نیز افزایش می‌دهد؛ تحجر می‌تواند به عنوان مانعی در مسیر پیشرفت اجتماعی و فرهنگی عمل کند و از پذیرش نوآوری‌های مثبت جلوگیری کند؛

تأمین رفاه و آسایش اجتماعی باید در اولویت سیاست‌ها و برنامه‌های اجتماعی و اقتصادی قرار گیرد تا جامعه‌ای سالم و پایدار ایجاد شود؛ عدالت به عنوان یک اصل اساسی در تمامی ابعاد زندگی، از جمله سیاست، اقتصاد و فرهنگ، ضروری است؛

پایبندی به اصول اقتصادی اسلامی و اجتناب از ربا و تکاثر باید محور برنامه‌ها و سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی باشد تا جامعه‌ای عادلانه و پایدار شکل بگیرد؛

ایمان به عنوان یک عامل کلیدی در فرآیند تمدن‌سازی، نه تنها بر جنبه‌های فردی تأثیر دارد، بلکه بر ساختارهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی نیز تأثیرگذار است و می‌تواند به شکل‌گیری یک جامعه پایدار و مقاوم کمک کند.

بر اساس آنچه ذکر شد، از دیدگاه رهبر شهید انقلاب، شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی با هدف قرب الی الله و فراهم کردن کمال و سعادت برای انسان‌ها، به پیشرفت همزمان در دو بعد مادی و معنوی منجر می‌شود.

تشکر و سپاسگزاری

بدین وسیله از تمام پژوهشگرانی که از مطالعات آن‌ها در این پژوهش استفاده شد، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

این مطالعه برای نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافی نداشته است.

منابع مالی

این پژوهش هیچ‌گونه کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

کتابنامه

قرآن کریم

نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی.

اکبری، مرتضی، و رضائی، فریدون (۱۳۹۴). واکاوی شاخصه‌های تمدن نوین اسلامی در اندیشه

مقام معظم رهبری. مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، ۳(۵)، ۸۵-۱۰۸.

برخورداری، طیبه، و سالاری، یاسر، (۱۳۹۹). اندیشه‌های مقام معظم رهبری؛ نقشه راه تحقق

تمدن نوین اسلامی، مطالعات قرآنی، ۱۳(۴۴)، ۶۰۹-۶۴۰.

بیانات شهید آیت الله خامنه‌ای، دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech>

جان احمدی، فاطمه (۱۳۸۸) تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی. تهران، معارف.

جعفری، محمدتقی، (۱۳۸۵). ترجمه و تفسیر نهج البلاغه. تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۷). لغت نامه دهخدا، تهران، دانشگاه تهران.

رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۸۴). تکنیک‌های خاص تحقیق در علوم اجتماعی. تهران، سهامی انتشار.

زرین کوب، عبدالحسین (۱۳۸۴). کارنامه اسلام. تهران: انتشارات امیرکبیر.

زمانی محبوب، حبیب (۱۴۰۱). مؤلفه‌ها و شاخص‌های تمدن نوین اسلامی از دیدگاه آیت‌الله

خامنه‌ای. مطالعات سیاسی تمدن نوین اسلامی، ۲(۴)، ۱۵۳-۱۸۳. doi:

20.1001.1.37952538.1401.2.4.7.8

فرزندوحی، جمال، و احمدی، فاطمه (۱۳۹۹). شاخصه‌ها و ویژگی‌های تمدن اسلامی در آیات و

روایات. علم و تمدن در اسلام، ۲(۵)، ۹۸-۱۱۳.

کردفیروزجائی، اسداله (۱۳۹۹). بازشناسی و تحلیل پیش‌انگاره‌های تحقق تمدن نوین اسلامی

با رویکرد کلامی با تأکید بر اندیشه امام خامنه‌ای. مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی،

۳(۵)، ۳۰۵-۳۲۸. doi: 10.22070/nic.2021.13644.1049

Transliterated Bibliography

The Holy Quran. [In Arabic]

Nahj al-Balagha. Translated by Mohammad Dashti. [In Persian]

Akbari, M., & Rezaei, F. (2015). An analysis of the characteristics of the New Islamic Civilization in the thought of the Supreme Leader. *Islamic Iranian Pattern of Progress Studies*, 3(5), 85-108. [In Persian].

Barkhordari, T., & Salari, Y. (2020). Thoughts of the Supreme Leader: A roadmap for realizing the New Islamic Civilization. *Quranic Studies*, 13(44), 609-640. [In Persian].

- Dehkhoda, A. A. (1998). Dehkhoda dictionary. Tehran: University of Tehran. [In Persian].
- Farzand-e Wahy, J., & Ahmadi, F. (2020). Characteristics and features of Islamic civilization in Qur'anic verses and narrations. *Science and Civilization in Islam*, 2(5), 98–113. [In Persian].
- Jafari, M. T. (2006). Translation and commentary of Nahj al-Balagha. Tehran: Islamic Culture Publishing Office. [In Persian].
- Jan Ahmadi, F. (2009). History of Islamic culture and civilization. Tehran: Ma'arif. [In Persian].
- Kord Firoozjahi, A. (2020). Identification and analysis of the presuppositions for realizing the New Islamic Civilization with a theological approach, emphasizing the thought of Imam Khamenei. *Fundamental Studies of the New Islamic Civilization*, 3(5), 305–328. Doi:10.22070/nic.2021.13644.1049 [In Persian].
- Rafee'pour, F. (2005). Special techniques of research in social sciences. Tehran: Sahami Enteshar. [In Persian].
- Statements of Ayatollah Khamenei. (n.d.). Retrieved from <https://farsi.khamenei.ir/speech> [In Persian].
- Zamani Mahjoub, H. (2023). Components and Parameters of Modern Islamic Civilization from the Perspective of Ayatollah Khamenei. *Political Studies of the New Islamic Civilization*, 2(4), 153–183. Dor:20.1001.1.37952538.1401.2.4.7.8 [In Persian].
- Zarrinkoub, A. (2005). The record of Islam. Tehran: Amir Kabir. [In Persian].